

ЕПИСТОЛОГРАФИЈА (грч. ἐπιστολή – писмо / посланица, γραφεία – писање) је вештина састављања књижевне форме писма или посланице, која одговара уоквирењу компактне форме стилизованог писма према одређеним реторичким манирима. Епистолографија је такође једна од најпродуктивнијих књижевних кореспонденција како ране, тако и касне антике. У археолошким налазиштима древних градова налазе се и бројни епистоларни архиви у којима су, поред приватних писама и посланица, пронађена и јавна писма, као и архивске белешке о посланим писмима. Најраније датирана култура епистолографије као облика преписке потиче из Месопотамије (XVIII–XVII в. пХ) и Египта (Тел ел-Амарна XV–XIV в. пХ). Археолошки остаци показују да је епистолографија у то време била један од основних, али и један од највиших образовних израза писменог човека. Писма / посланице служила су као замена или потврда усмене поруке и имала су за циљ да обезбеде ауторитет гласника, као и аутентичност документа. Грчка литература бележи облик писма још од Хомеровог доба. Посебно су важна епистоларна сведочанства познатих историчара антике. Један посебан моменат структурираних писама је латинска уметничка форма (*Epistolae*) са популарним философским и поетичким темама.

Још у најранијим грчким културним круговима вештина писања је била природно уграђена у комуникативне процесе у свакодневном животу. Овој писаној форми је својствен један прелазни моменат, а то је моменат када постаје књижевни жанр препознатљив као епистолографија, што значи да се поред приватних, трговачких, политичких писама, сада већ јављају знатно већи формати писама у облику морално-философских есеја, па чак и опсежних структурираних говора. Тако настаје сложена структура епистолографије. Још се од Аристотела успоставио структурни оквир: 1) онај ко пише – пошилалац, 2) адресираност и адресати; 3) најважнији сегмент, структура садржаја и изложености поруке. Формална структура посланица садржи: увод, садржај и закључак. Сврха оваквог писма је била не само да поучава и позива, већ и одржавање контакта.

У Новом Завету, од укупно 27 књига, 21 има епистоларну форму. Практично историја хришћанске литературе почиње епистоларном заоставштином. Корпус Павлове теолошке традиције посебан значај придаје епистолографији у вези са новим теолошким изазовима, као и унутарњим црквеним проблемима. Павлов корпус може се сагледати из више аспеката: 1) очување везе са новооснованим заједницама током својих

↓ Посланица

↓ Реторика

↓ Структура

↓ Нови Завет

мисионарских путовања; 2) објашњење теолошких питања; ↓ Теологија
 3) упутства за новоосноване заједнице. Павлове посланице нису тачно адресиране и везане за једну топографску одредницу и једно место, него су употребљаване као нека врста циркуларних писама (1 Сол 5 27; Кол 4 16), што се односи и на остале новозаветне посланице. Павлова епистографија показује структуру прескрипта, проскрипта и завршну паренетику, којој је придружена формулација захвалности и поздрава. Друго упадљиво запажање је да је у Павловој епистографији филопронетичка формулација (*formula valetudinis finalis*), која је карактеристична за грчки начин завршетка посланица, замењена поздравом призивања мира и благодати (εἰρήνη – χάρις). Преостале посланице Новог Завета придржавају се епистоларне формације: прескрипт, постскрипт и захвалност са поздравима, с тим што посланице имају неке мале формалне уступке у односу на поменуте структуре, а у зависности од циља упућене поруке. Новозаветна епистографија има једну особиту карактеристику којом се разликује од античких посланица, а то је особити пријатељски етос (етос присности), који је уједно и прва одлика ранохришћанских заједница, у којима конвенционалност епистографије није подразумевала само циркуларност и апелативност, већ је имала за циљ уређивање ранохришћанског живота и његове теолошке консеквенце.

ЛИТЕРАТУРА: Th. J. Bauer, *Paulus und die kaiserzeitliche Epistolographie: Kontextualisierung und Analyse der Briefe an Philemon und die Galater* (WUNT 276), Tübingen 2011; H.-J. Klauck, *Die antike Briefliteratur und das Neue Testament: Ein Lehr- und Arbeitsbuch*, Paderborn 1998; H.-J. Klauck / B. P. Daniel, *Ancient Letters and the New Testament: A Guide to Context and Exegesis*, Texas 2006; M. Hose, *Kleine griechische Literaturgeschichte*, München 2012; M. Hose (ppp), *Meisterwerke der antiken Literatur – von Homer bis Boethius*, München 2000; P. A. Rosenmeyer, *Ancient Greek Literary Letters Selections in Translation* (RCT), Routledge 2006; H. Owen / P. A. Rosenmeyer, *Evelien Bracke Epistolary Narratives in Ancient Greek Literature* (BRILL 359), Leiden/Boston 2013; D. Kremendahl, *Die Botschaft der Form: Zum Verhältnis von antiker Epistolographie und Rhetorik im Galatabrief* (NTOA), Göttingen 2000; M. L. Stirewalt, *Studies in Ancient Greek Epistolography* (SBL 27), Atlanta 1993.

Д. АНЕВ

ЕПИТЕТ (грч. ἐπίθετον – додат, припојен, придев) представља термин из античке поетике и реторике који се користи за стилску фигуру садржаја (троп), којом се речју или групом речи (синтагмом) исказује особина појма на који се односи. Улогу епитета најчешће имају придеви уз именицу, који синтаксички

↓ Реторика

↓ Стилске фигуре